

GRUDIA

Št. 7.

1925.

Leto II.

Poštnina plačana v gotovini.

Vsebina zvezka 7.

Gustav Strniša: Bled. — Miloš Stibler: V Macedonijo. — Rudyard Kipling-Dr. Matej Šmale: Od morja do morja. — O. Spaniel: Univ. prof. arhitekt J. Plečnik. (Slika.) — N. Lenau-Ivan Albrecht: Ana. — Gustav Strniša: Gorjanec. — Srečko Kosovel: Zimski večer. — Jan Neruda-Ferdo Kozak: Gospod Ryšánek in gospod Schlegel. — Aristophanes-Dr. Fran Bradač: Acharnjani. — Dr. Metod Dolenc: Naše vinogradništvo v luči pravne zgodovine. — Fran Trček: Potreba kmetijskega kredita in država. — Jan Dec: Delo „Zveze kmetijske mladine“ na Poljskem. — † Dr. Klement Jug: O človeški vesti. — K. Kraepelin-S. Brodar: Po gozdu in polju. — RAZGLEDI: Organizacija. — Po svetu. — Prosveta. — Listnica uredništva. — ŠALA IN ZABAVA.

Celoletna naročnina „Grude“ je Din 30.—, Za dijake in vojske Din 20.—. V podrobni prodaji stane „Gruda“ Din 3.—. — Novi naročniki dobe lahko še vse doslej izšle številke.

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Kolodvorska ulica št. 7.

Rokopise je pošiljati uredništvu, naročnino, reklamacije, oglase itd. samo upravl. Cena oglasov po dogovoru.

Rokopisov, ki jih ni naročilo, uredništvo ne vrača.

Urejuje: Uredniški odbor.

Odgovorni urednik: Janko Vičič.

Vsem cenj. gg. naročnikom, ki še doslej niso plačali naročnine, smo priložili danes izpolnjene položnice ter prosimo, da bi vsak zamudnik storil svojo dolžnost čimprej.

Upravništvo.

LETO
II.

ŠTEV.
7.

MESEČNIK ZA LJUDSKO PROSVETO

Gustav Strniša:

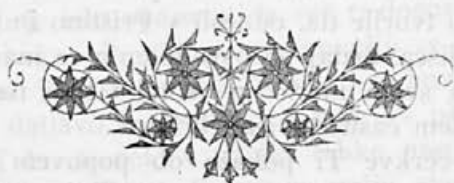
Bled.

Na valovih meglíe rajajo,
blesteče jézerske vile;
k otoku sanjave prihajajo,
pri maši bi rade bile;

saj turobni otoški zvonček zvoni,
vabi na slavo Marije;
šepet valov se z brnenjem poji,
pesem čez trate se lije.

Pa dvignejo vile se polne glasov
jézérske, sladké poezije;
Triglavu neso šuštenje valov
in drobne zvonà melodije.

Očka Triglav zamišljen in star
v jutranji zarji se greje;
ko vile priplavajo k njemu, vladar
snežnikov se v prvih žarkih zasmeye.

Miloš Štibler:

V Macedonijo.

(Dalje.)

In res so baš tiste dneve časopisi poročali o dosti neprijetnih slučajih nevarnosti v Južni Srbiji radi kačakov t. j. roparjev. Tam nekje pri Tetovu proti albanski meji so roparji napadli neko vas in odpeljali okoli dvajset ljudi v šume. Iz svojih skrivališč so potem v oropano vas javljali, koliko denarja morajo doma ostali zložiti kot odkupnino za odvedene rojake. — A nekaj tednov po našem potovanju se je dogodil na Kosovem polju sledeči slučaj: Naš kralj in kraljica sta potovala v Peč, kjer se je vršilo svečano ustoličenje sedanjega srbskega patrijarha Dimitrija. Dvorni vlak je privozil do postaje Lipljan pri Prištini, kamor smo tudi mi potovali. V Lipljanu se je vlak ustavil in sta kralj in kraljica tu prenočevala, seveda kar v vlaku. Isto noč je 5 kilometrov oddaljeno selo Lepine napadel in zažgal kačak Azem Iljaz Račak s petdesetimi pomočniki. Ljudje so pobegnili, a neko deklico in nekega starca so kačaki ubili. Oboroženih ljudi menda ni bilo doma, ker so bržkone morali vsi stražiti dvorni vlak in železnico, kakor so danes stražili nas. Uradno poročilo pravi, da Azem Iljaz Račak vasi Lepine ni napadel v želji po ropanju, nego iz osvete, iz maščevanja. Oče Iljazov je bil namreč hud razbojnik, radi česar je bil obsojen in ustreljen. Najbolj so pričali proti njemu ljudje iz vasi Lepine, zato se je Azem Iljaz maščeval.

Toda mi se čutimo varne. Saj nas, kakor rečeno, straži danes na stotine oboroženih kmetov. Zato mirno nadaljujemo pot preko bogatega žitnega polja. Dan je krasen. Razgled po polju in gorovju ob polju, posebno tja v smeri proti Prizrenu in Albaniji je prijeten. Avtomobili drviyo naprej in kmalu zagledamo v daljavi slavno cerkev Gračanico, kjer je srbska vojska pred Kosovsko bitko glasom sporočil opravila pobožnost.

Cerkev je srednje velika, zelo okusne zunanosti in lepe notranjosti. Pred cerkvijo nas sprejme kakor zemlja star pop (duhovnik), ki nas prijazno pozdravi in nas odpelje v cerkev. Prvo, kar vidimo, so kupi mramornatih plošč. Prijazni pop nam takoj raztolmači, da so Turki enkrat po Kosovski bitki te plošče iz cerkve, kjer so tvorile tla, odnesli v Prištino in jih tam porabili za napravo kopališča. Sedaj po osvobojenju se marmornate plošče vračajo zopet na svoje mesto in se tako tudi na tej malenkosti popravlja v davnem času storjena krivica.

Notranjost cerkve Ti pokaže ob popovem pripovedovanju takoj zgodovino mnogih stoletij. Stara je kakih 700 let. Slikarije na višjih mestih, kjer jih roka ni dosegla, so ohranjene, kakor da so

od včera. Imajo veliko umetniško vrednost in dokazujejo, da je pred Kosovsko bitko bila kultura v teh krajih na zelo visoki stopnji. Slično lepe slikarije sem zapazil tudi v manastiru Žiča. Rekel bi kdo, da to ni bilo delo domačih umetnikov, nego tujcev, Italijanov. Ne verjamem. Danes so prometne možnosti mnogo povoljnejše in slikarstvo posebno v južnih naših krajih mnogo priprostejše in vendar ne prihajajo tujci na pomoč. Še manje je verjetno, da so prihajali v dobi pred Kosovsko bitko. Kar je narod imel takrat, je brez dvoma domačega dela in dokazuje visoko stopnjo kulture, na kateri so se naši južni kraji nahajali pred dohodom Turkov. Sicer pa to dokazujejo tudi razna druga dela iz istih časov.

Kakor rečeno, slike na stropu in na višjih delih sten so zelo dobro ohranjene, med tem ko so spodaj, do kjer je segla človeška roka, pokvarjene. Dolga stoletja so zahajali v to cerkev Boga molit kristjani in mohamedanci. Posebno mnogo slik so uničili kristjani sami. Pravoslavni imajo namreč navado, da v cerkvi prižgejo majhno svečko. Ker v Gračanici ni bilo posebnega prostora, kamor bi se take goreče svečke postavile, so jih kratkomalo pritisknili na steno. Svečka je gorela in od razvijajočega se dima so se slike na spodnjih delih sten popolnoma zamazale in pokvarile. Spet drugi so prihajali in so naslikanim svetnikom izdolbli oči, ker narod tamkaj veruje, da je ta prah zelo dobro sredstvo proti raznim boleznim. Ali se bo to dalo popraviti?

Pop pripoveduje tudi, da narod veruje, da je v tej cerkvi pokopan car Lazar, ki je padel v Kosovski bitki. Vendar te trditve zgodovina ne priznava, dasiravno v Gračanici, v cerkvi sami, kažejo celo mesto v steni, kjer da je car Lazar pokopan. Nadalje pripoveduje, kako so pravoslavni popje vsa stoletja suženjstva na skritem mestu skrbno čuvali mašniške obleke in druge cerkvene vrednosti do zopetne osvoboditve. Ni dvoma, da postane ta zgodovinski hram božji zopet sijajen, kajti karkoli vidiš in čuješ tu v Gračanici, vse Ti dokazuje, da Srbi ta svoj zgodovinski spomin zelo visoko čislajo.

Ko smo zapustili cerkev, vidimo na velikem cerkvenem dvorišču, ki je obdano z visokim zidom, gručo kmetskih fantov. Zanimivo jih je bilo opazovati iz več razlogov: Prvič noša sama je prav taka, kakor jo vidimo v Šumadiji, v srcu Srbije. Nadalje njihov govor je čisto srbski. Končno njihovo vedenje in igre — skakanje v daljavo in metanje kamna — istotako spominjajo na Šumadijo. Tako se celo v naglici lahko prepričaš, da je kmetstvo ljudstvo, ki je tudi na Kosovem polju starejše, kakor mestno,

čisto srbsko in je prvo prebivalo tukaj, med tem ko so se vsi drugi doselili pozneje. Osebito pa tu na Kosovem polju ni bilo nikjer opaziti Bolgarov ali Bugarašev.

Razume se, da smo se dali v cerkvi in pred cerkvijo s popom na čelu za spomin slikati, na kar smo nadaljevali potovanje do postaje Lipljan. Oboroženi kmetje so nas seveda stražili prav do postaje, pri kateri se nahaja večja, zopet čisto srbska vas. Ker je bila nedelja, je tudi v tej vasi bila mladina zbrana pri igranju sred vasi na livadi. Mi jo mahnemo v skromno gostilno v bližini kolo-dvora. Pride nas pozdravit domači pravoslavni pop, istotako star kot zemlja in z dolgo belo brado, kakor Sv. Miklavž. Starček je rodom iz Vojvodine. Želja, pomagati nesrečnim rojakom v turškem suženjstvu, ga je že v mladosti prignala na Kosovo polje. Mnogo je pretrpel častitljivi starček, toda največja želja se mu je vendarle izpolnila: Turki so od tod pregnani, njegov ljubljani narod je po dolgih stoletjih zopet svoboden! Ne moreš se ubraniti solz, če poslušas takega vzornega rodoljuba.

Pri moji mizi so se nahajali tudi gospodje oficirji, ki so nas na potovanju po Kosovem polju spremljali. Naročili so si malinovca ali nekaj podobnega. Stopil sem h gostilničarju ter plačal račun za sebe in oficirje. Kmalu za tem pa vidim, da vzame gostilničar tudi od oficirja denar za stvari, katere sem že jaz plačal in še izrecno povdaryl, da poravnam račun tudi za oficirje. Kajpada sem gostilničarja pošteno nahrulil: Ali misli s takim nepoštenim postopanjem širiti tu spodaj kulturo? Mož je namreč prišel nekje iz Srbije. Videl sem, da ga je bilo sram, toda ne verujem, da za dolgo. Je namreč ena žalostna stvar: V naše južne kraje prihaja polno raznih obrtnikov, posebno iz Srbije, toda prihajajo skoraj izključno le ljudje, ki doma niso mogli priti na zeleno vejo, pa z vsemi sredstvi poskušajo svojo srečo v Južni Srbiji, v Macedoniji. Seveda najraje poskušajo s takimi sredstvi, kakoršnega se je hotel poslužiti tudi naš gostilničar v Lipljanu. Dolgo bo trajalo, predno se bo to zlo odpravilo!

Edini osebni vlak, ki dnevno vozi iz Kosovske Mitrovice, nas je zvečer odpeljal zopet proti Skoplju. Radi nedelje je bilo na vseh postajah polno praznično oblečenega občinstva. Povsod pa so vstopali tudi orožniki z mnogimi vklenjenci; čim bolj smo se bližali Kačaniku, tem več je bilo te robe. A bilo je med občinstvom tudi vedno več Arnavtov, ki so nas često motrili z mrkimi pogledi. Vsaj v teh krajih nimajo več pričakovati bodočnosti, česar se gotovo zavedajo.

(Dalje prih.)

Rudyard Kipling-Dr. Matej Šmalc:

Od morja do morja.

(Dalje.)

IV.

Hram Mahadeve in obnašanje tistih, ki potujejo po Indiji. Mož pri jezu in njegovo znanje. Glas mesta in kaj je povedal. Osebnosti in bolnica. Dom lepote v Jeyporu in njegovi stavbniki.

Od stiskalnice za bombaž se je Anglež napotil po širokih cestah in prišel do hindskega hrama — mramorja in okrasja bogatega, v globoki, mirni tišini — tik ob državni javni knjižnici. Bronasti sveti bik je bil ves okinčan s cvetjem in verniki so žgali večerno kadilo pred Mahadevo, drugi, ki so bili molitve že opravili, so pa bili na zvonove, obešene pod stropom in odhajali v trdnem prepričanju, da jih je bog slišal. Mogoče je v čaščenju bogov na vzhodu mnogo vere, malo je pa v obredih spoštovanja, kakor seveda to besedo razume zapadnjak. Suhljato, majceno dekletce, otrok strahotno grdega, srepogledega svečenika, je priskakljalo po mramornatem tlaku do žrtvenika in vrglo z glasnim otroškim smehom prinesemo cvetje v naročje samemu velikemu Mahadevi. Nato je poskušalo, kakor da bi hotelo skočiti do zvona in odbežalo, še vedno smejoč se, v senco celic za žrtvenikom; njen oče je pa medtem dopovedoval, da je to le otrok, in da Mahadeva tega ne bo zameril. Povedal je, da uživa ta hram posebno naklonjenost Maharadže, in da ima iz posestev dvajsettisoč rupij dohodkov na leto. Thakuri in veliki možje da tudi prispevajo z dobrosrčnimi darovi, in da ni pod milim bogom nikakega zadržka, če bi jih hotel posnemati tudi kak Anglež.

Medtem — kajti med ogledovanjem Ambre in stiskalnice za bombaž so potekale ure — se je začelo mračiti; svečeniki so odprli cevi visečih lustrov in pričeli obsvetljevati brezstrastni obraz Mahadevin z gazom! Prižigali so s švedskimi vžigalicami.

V črni noči nam je preostal samo še hotel in njegova pestra človeška menažerija.

To vam je, če verjamete ali ne, družba čisto zase, brez zveze z drugim svetom, ta kolodvorska publika: planet v planetu, kjer nihče ničesar ne ve o davkarjevi ženi, o kosilu pri polkovnikovih, in kjer ni nikomur mar, kaj se godi pri geometrovih. To je čuden, neverjetno čuden stvor in njegova literatura je Newmanov Bradshaw.²² V tej literaturi živijo popotni kramarji s staro

²² Baedeker.

železnino in druga podobna tovaršija, kupčevalci z granatnimi dragulji in izdelovalci starinskih rajputskih ščitov.

V ta svet zaide časih kak Anglež, ki se vrača z dopusta ali pa beži od morja in tak popotnik izgleda tu kot mejnik sredi puščave. Starinar z železjem ga dobro pozna in se mu izogiba, vozač, ki imenuje vsakogar za lorda, ga prezira. Naziv lorda je eden med privilegiji za tiste, ki se gredo turiste. H a z u r²³ se niti daleč ne da primerjati z njim.

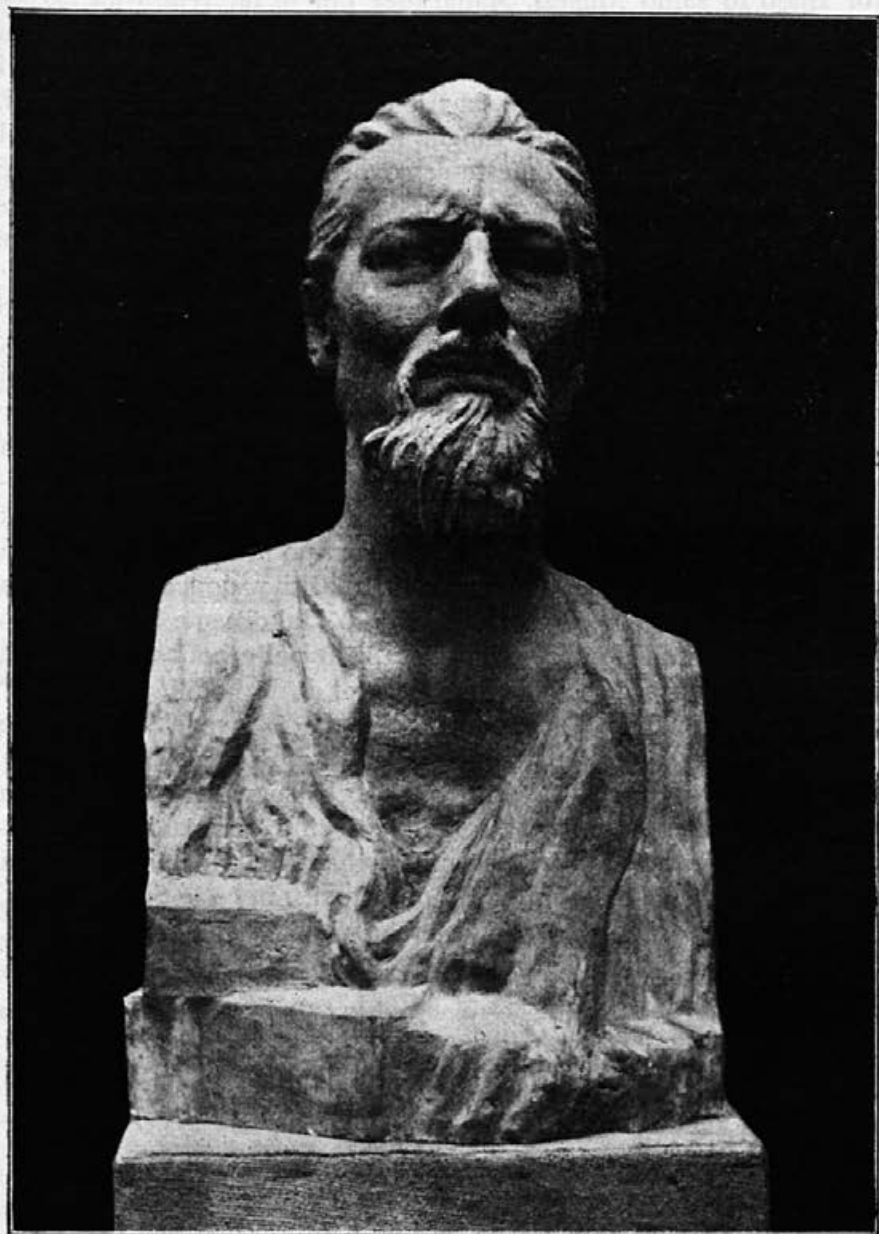
Je več načinov, in med temi nekaj prav posebnih, kako se ogleduje Indija. Nekdo si kupi angleških prevodov najbolj zolajerskih Zolajevih romanov in jih čita od zajutreka do večerje na verandi, drugi naredi še enostavneje, to je tudi bolj amerikkansko: vzamete v roke Newmanov B r a d s h a w in moder svinčnik ter pregledate zemljevid države na vse strani pa podčrtate imena postaj, ki jih že „imate za seboj.“ Da to v redu izvršite, se držite točno kolodvorskih stavb in zbirajte svoje utise skozi vagonška okna. Oba opisana načina potovanja sta znana, zdi se, da je prvi bolj priporočljiv.

Oglejmo si sedaj s primernim spoštovanjem Jeypore z moderne strani. Težko je pisati o poniklani civilizaciji, postavljeni pod vekovite gore aravalske v prvi rajputanski državi.

Skozi ta pesek se je prikopal velblod z vodnikom, ki je imel ves obraz obvezan kot mumija, zato da se je varoval proti pesku. Vodnik je bil očitno v tem kraju tujec, kajti vprašal je, kje je korito, da bi napojil velbloda. Bil je zelo uljuden in je prišel iz neke vasi, človek bi si ob imenu jezik izpahnil, trideset kosov odtod, obiskat bratovega sina, ki je ležal v veliki bolnici. Velblod je pil, mož je pa ležal vznak ob živali in pripovedoval. Jeypore mu ni bil znan, vedel je samo za imena par Angležev, ljudi, kot je dejal, ki so postavili vodovod in sezidali bolnico za blagor sinu njegovega brata.

Nekaj je prav značilno za Jeypore, dasi se dogodi hvalabogu, tudi drugod kaj takega. Ko je pred dobrimi petdesetimi leti zasedel prestol pokojni Maharadža, je bila njegova kraljevska volja in veselje, da bi Jeypore napredoval. Ali ga je pri tem vodila ljubezen do podložnikov, slavohlepnost, ali pa tisto sijajno samoljublje, ki ga je moral v veliki meri imeti Jey Singh, to nikomur nič mar. Proti koncu svoje vlade je zbral okrog sebe Angležev, ki so si izbrali to državo za drugo domovino in se posvetili njenemu napredku ka-

²³ Gospod.

O. Spaniel:

Univ. prof. arhitekt J. Plečnik

kor znajo to samo Angleži. Maharadža jim je bil vedno na razpolago z denarjem in sicer s tako radodarnostjo, da bi se o nji naši vrhovni vladi niti ne sanjalo. Lahko se reče, da so on in njegovi Angleži napravili iz države to, kar je danes. Ko je Ram Singh umrl, se njegov naslednik Madho Singh, konservativen Hindu, ni hotel več pečati s temi posli. Po mestu se govori, da si ne nalaga na rame pretežkih državnih bremen, in da je vsa moč povečini v rokah nekoga Bengalca, ki ima vse razen imena ministra. Pa tudi Angleži se ne mešajo v vladne posle, ampak izvršujejo svoje.

Angleži delajo lahko — tako gre glas po mestu — kar hočejo in ta ljudski glas, ki ga slišite po zakotnih ulicah, kjer vam bik brez hleva zastavlja pot, priča, kako zelo so se vživeli v narod. Saj je pa tudi težko najti podjetnemu človeku večjega veselja, kakor pa dobiti na razpolago državo, ki meri petnajst tisoč kvadratnih milj, in v kateri lahko na vsako ped zemlje vtisnete sled svoje osebnosti. Žalibog ljudje, ki delajo, neradi govorijo in blodeči popotnik mora zibrati informacije iz druge roke in pa po mestu. Pri vodnjakih pripovedujejo ljudje, da je zapovedal položiti vodovod oče Sahiba Maharadže, položil ga je pa Sahib Yakub (Jakob), ne le skozi mesto, ampak po celi deželi. „Ali ljudem zato polje bolj obrodi?“ „O, seveda. Saj vendar niso kanali samo zato, da bi hodili vanje prat.“ „Koliko pa je pridelka?“ „Kdo ve? Sahib bo to izvedel najbolje, če stopi h kakemu uradniku.“

Malli v Ram Newasovih vrtovih, ki so najlepší v Indiji in se dajo primerjati z najsijajnejšimi pariškimi, pravi, da je Maharadža ukazal in Sahib Yakub je napravil vrtove. On tudi pravi, da je Yakub Sahib sezidal bolnico tik ob vrtovih, in če je Sahiba volja, naj se potrudi v središče vrtov, kjer bo videl še eno veliko stavbo, ki jo je sezidala ista roka, muzej.

(Dalje prikl.)

N. Lenau-Ivan Albreht: :

Ana.

II.

Vitez v noč sladko zapoje,
ko pod oknom obstoji,
še na citre brenka svoje:
„Ali boš nevesta mi?”

Z zlatom, z biseri si krasi
in z dragulji vrat, roke,
z mojih ran sledovi včas
iz dežele Jutrove.

Temne gozde in graščino,
polne rud imam gore,
zlata polja in živino,
za teboj bolno srcé.

Jutri spet bo solnce vstalo;
ko se solnce razžari,
zate bo me obsijalo,
pred oltar svetilo ti.

Na grmiček ta svetoči
prstan obesim zlat!"
Reče še, na konja skoči,
v noč oddirja preko trat. —

„Hočeš prst moj zameniti,
prstan, s tole vejico?"
Ana vzame, — čuje priti. —
Veter vzgiblje mejico.

Izmed vrtnic zdaj slepica¹
ziblje, bliža se lahno,
kot bi blodila kresnica.
Črno je, brez zvezd nebo.

Kot iz megle pozdravlja je
vstane starka z jezera,
solze hlini, šepetaje:
„Joj ti, lepa deklica!

Z rož zdaj prstanček si vzela,
ki molče ti že grozi,
da smrt bleda bo odvela
lic cvetočih rože ti.

Za menoj!" — In po goljavi
tiho gresta in lahno.
Noč je temna; kot v puščavi
vse je nemo in mirno.

Mlin na veter. — Čarovnica
tukaj zdajci obstoji.
„Češ ostati jalovica,
zdaj, nevesta, reci mi?!

„Hočeš?" — „Hočem!" — V mlin
po stopnicah stopata. [počasi
Mir. Kolesje se ne glasi,
jasno mesec zre z neba.

Sedem zrn pšeničnih vzame
starka zdaj iz vreče si,
s prsta Ani prstan sname,
ki je dal ga ženin ji.

„Če bi jaz te ne rešila,"
starka pravi, — „oj strahu,
sedem bi otrok rodila
v bolipolnem zakonu."

Zdaj na kamen zrno vsuje
skozi prstan in molči,
hipoma se mlin začuje,
divje veter zabesni.

In mlin v vetru začne mleti
in nevesta se zgrozi,
lahno čuje zaihteti,
kot otrok bi — se ji zdi.

Smrti mir nato zavlada.
Lastnega srca drhtljaj
sliši Ana. Zrno pada
drugo že na kamen zdaj.

Mlin spet v vetru začne mleti
in nevesto zaboli,
lahno čuje zaihteti,
kot otrok bi — se ji zdi.

Tretje zrno starka vsuje,
še, pa peto in še dve;
veter vsakikrat zahruje,
kamen mleti brž začne.

Sedemkrat je zaihtelo,
devo bol prešinjala.
Potlej mir. — Z neba veselo
luna pusti se smehlja.

Hihitaje, zadovoljna
prstan starka vrne ji:
„Sreča majke bolipolna,
te nikdar ne doleti!"

Predno zora še zasveti
Ana v strahu gre domu.
Skoro se boji ozreti —
no, o starki ni sledu.

¹ Slepica = luč, ki slepi (se blišči).

Gustav Strniša:

Gorjanec.

(Dalje.)

V.

Čas je potekel. Andrej je postal mizarski pomočnik. Ves čas svoje vajeniške dobe je bil samo enkrat doma, saj se je bal, da bi ga spet ne priklenile gore, ki so ga zlasti tedaj vabile z neodoljivo silo, naj ostane pri njih in se ne vrača. Bal se je sanj svoje prve mladosti, čeprav je koprnela za njimi njegova otroška duša.

In tedaj se je zgodilo, da se je Andrej zaljubil. Gospodarjeva hči Pavla ga je omamila s svojo lepoto in vedno je iskal priliko, da bi jo srečal.

Pavla, mlada blondinka, je imela strogega očeta, toda preveč popustljivo in lahkomišno mater, ki je mnogo premalo pazila na svojo hčer; in tako je mlada krasotica, predno je spoznala Andreja, že pila iz kupe ljubezni in se zdaj posmehljivo ozirala s svojimi modrimi očmi na šibkega mizarčka, ki ji je jel dvoriti in poskušati, da bi se ji dopadel. Ona, ki je že poznala moški svet, mu ni hotela pokazati, da ga ne mara, čeprav je mladeniča prezirala najbolj že zaradi njegove šibkosti in nekake ženske nežnosti; saj je ljubila moč in življenje in stala včasih cele ure za skobelnikom ter vihtela oblič in delala, da ji je curkoma tekel pot po obrazu. Potem je naenkrat delo prekinila, zlasti, če ni bilo očeta in se v takem slučaju obrnila na Andreja: „Ali sem dobro napravila, Andrej?“, gledala ga je vprašaje, s porednostjo in pomilovanjem ter ognjem v očeh; in fant je nekaj zajecal, še sam ni vedel kaj. Včasih je bil pa pogumnejši in odgovarjal ji je prijazno in veselo in sam hitel s svojim delom; kakor bi ga dvigala monotona šepetajoča pesem njenega obliča, ki je sipal blesteče žarke oblanja iz skobelnika, ki so goreli v solncu, sijajočem skozi okno in se v ozkem valovanju spuščali po tleh. Zgodilo se je pa tudi, da se mu je zazdelo, da so to bele, navidezno nedolžne kače, ki se vpenjajo po tleh, vstajajo pred njim in rastejo v ogromne pošasti, ki ga obkrožajo s svojim mamečim sijem, dihajo vanj čutno omamnost in ga duše. Hitel je tedaj na vso moč, toda vedno večja tesnoba ga je objemala, dokler se mu ni stemnilo pred očmi, da je prisiljen izpustil svoj oblič ter prekinil delo. Kadar je bila Pavla posebno razpoložena, je prišla v delavnico in se kosala z njim. Zagorela je pred njim rudeča, na figo zavezana ruta, zakimala glava, napele so se prozorne žile na belih rokah, in vedno urneje in urneje je brnel oblič; Andrej je napegnjal moči, zdelo se mu je, da plava po širokem, neznanem morju in je od njegovega veslanja odvisna vsa njegova sreča. Trepetale so mu žile, v čudnem drgetu so brzele roke po deski, mimogrede je opazil, da je

mnogo pred njo, ki se zaletava kakor lahna ptica z rokami ob belino deske, nje glava kima po ritmu bržečih rok kakor nemirni čop velike ptice. Toda kakor je bil njegov zalet vedno silnejši, tako je začutil kako je vidoma slabel, roke so odrevenele utrujenosti, blizu cilja ni mogel dalje z vsemi svojili močmi, plašno se je ozrl na rdečo čopko, ki je z enakomerno hitrostjo švigala dalje, ga skoro dohitela in bila navadno prva na svojem cilju.

Vstrepetal je in se zasramoval svoje šibkosti. Rdeča ruta je obstala, pod njo se mu je zasmejala lepo lice in ta zasmeh ga je grizel ter se boleče vsesaval v njegovo dušo.

Tedaj je bila napovedana rokodelska veselica, Andreja, ki ni nikamor zahajal, je zdaj zmagalo hrepenenje, vedel je, da bo na veselici tudi Pavla, saj ga je celo sama vabila naj pride. Ker ni vedel, da se bo s svojim prihodom pred njo skoro osmešil, ji je z veseljem obljubil, da pride, saj ni poznal te skvarjene, malomestne kokete.

Naš mladi znanec je željno pričakoval veselice, kakor bi čakal na važno odločitev svoje usode; Tudi Pavla je težko pričakovala tistega večera in se nanj pripravljala kakor za posebni praznik, delala si je novo obleko in ni mogla prikriti svoje gizdavosti, s katero bi morda Andreja, preprostega, nepokvarjenega kmeta prvi hip celo očarala, a se je dozdevala nje očetu naravnost smešna. Izrazil je proti nji nekoliko nerodno svoje mnenje, pa se mu je zaničljivo zasmejala, se na peti obrnila ter ga nagnala z dolgočasnežem in odhitela iz delavnice. Andrej je uvidel, da ima mojster prav. Čudil se je nesoglasju, ki je vedno vladalo med očetom in hčerko, saj staremu Kolencu ni mogel ničesar očitati; da je igrala njegova hči dvojno vlogo, o tem ni niti sanjal, žal da si je moral to kmalu priznati.

Ko je prišel Andrej na veselico, je Pavlo komaj spoznal, bila je razkošno oblečena in sedela v svileni, globoko odprti bluzi poleg svoje matere; oče ni hotel na veselico.

Andrej sam ni vedel, kam bi sedel, poleg Pavle je čepel starikav, plesniv oženjenec in ji živahno dvoril, ona se mu je zvonko smejala. Ko sta zagledali z materjo Andreja, sta mu komaj odzdravili in takoj se je pokesal, da je prišel. Ognil se je v samotni kot, naročil vina in opazoval pare, ki so se vrteli mimo njega. Z zanimanjem je opazoval suhega Mihača, večnega študenta, ki je sviral vijolino stoječ med dvema pijanima godbenikoma, ki sta prišla iz večjega mesta, igrala in se med vsakim odmorom zalivala z vinom, kakor bi že zdavnaj ne imela kapljice v ustih.

Mihač je Andreja opazil in prišel med odmorom k njemu; bil je že precej vinjen, a Andrej ni skoro nič pil. Študent ga je poznal iz

delavnice, kamor je prejšnje čase zahajal k staremu Kolencu na kratek pogovor, ko se je vračal od Pavle, s katero sta si bila ta čas dobra; zdaj ga že dolgo ni bilo. Pričel je z Andrejem pogovor, govoril je strastno in hitro, gestikuliral z rokami in se ves čas razburjal. Izpraševal je v svoji pijanosti to in ono, zaupal Andreju, da je res ljubil Pavlo, da pa ona ljubezni sploh ni vredna in ga naenkrat vprašal, če mu dekle ugaja. Fant je zarudel in pristal, a študent se je smejal: „Pojdi tja doli v dvorano, ali vidiš kje sedi, vzemi jo onemu človeku, saj je ni sram biti ž njim, ki se tod okrog zabava, a doma mu umira žena. Star je in grd in vem, da ga nima rada, toda ona ljubi razkošje in nima kje vzeti, on je pa bogat in radodaren. Nisem mislil, da jo bo premotilo, veruj mi, da sem jo smatral za duševno zdravo žensko in polno volje; nikdar nisem mislil, da je tako pokvarjena in da bo pala tako globoko, plačana vlačuga, fej, to je samo gnoj!“ Pijani študent se je naslonil na stol in žalostno pogledal pomočnika, ki je zadržel v tajni grozi in slišno zajecal: „Ne, vse to ni res in ne bo res nikoli!“ Študent se je smejal in pil: „Fant, ti si še zelo neumen in mlad, mnogo premlad za svoja leta, čeprav si star šele osemnajst let; danes ženske ljubijo brez idealizma, vsaka se hoče naužiti svoje ljubezni in to vidiš je naš greh, ker se čutimo močne v svoji zatajbi in se zdi poštenjaku, da bi se zrušil svet, če bi padel in da bi vsak kazal s prstom za njim. Toda prav je tako. Pavlo sovražim, čeprav vem, da sem tudi sam umazan, toda ona je ženska.“ Naenkrat je prekinil pogovor, skočil med svoja muzikanta, zaupil, naj zasvirata in udaril z lokom po strunah, da so zaječale. Zaigral je divje in nebrzdano, a naposled prešel v žalostno, ljubavno melodijo; spet se je zasmejalo iz strun tiho in vablivo, njegov obraz pa je ostal otožen in hladen. Ko je nehal, je pograbil vijolino in jo spravil ter se vrnil popivat. Muzikanta sta morala svirati sama, zaman so ga prosili, naj še igra, smejal se jim je in ni niti poslušal.

(Dalje prih.)

Srečko Kosovel:

Zimski večer.

Hladan je zrak,

ki lije v mrak

kot mrzli poljub planin;

jezera temné,

vetrovi drobe

zrcalno ploskev gladin.

Od tam ... od gorâ

v sijanju neba

skrivnosten vstaja spomin;

hladan je zrak,

ki lije v mrak

kot mrzli poljub planin.

Jan Neruda Ferdo-Kozak:

Gospod Ryšánek in gospod Schlegel.

(Dalje.)

V tretjem oknu od vhoda na desno sta posedela vsesplošno spoštovana meščana gospod Ryšánek in gospod Schlegel, dan za dnem zvečer od šestih do osmih. Njihov prostor je bil zmirom prazen zanje; da bi morda kdo drugi zasedel mesto, ki se ga je kdo že privadil — to je bilo sploh nekaj, kar bi pošten in vzoren Malostrančan odločno odklonil kot nekaj naravnost nemogočega, — ker no, ker si ni bilo mogoče niti misliti kaj podobnega. Prostor tik pri oknu je ostal zmirom prazen; gospod Schlegel je sedel na onem koncu podkve, ki je bil bližji vhoda, gospod Ryšánek na nasprotnem, lakt vsaksebi. Oba sta bila zmirom obrnjena od okna, torej tudi na pol od mizice in od sebe in gledala na biljard. K mizi sta se obračala le takrat, kadar sta hotela piti ali pa nabasati pipico. Enajst let sta že posedala tako dan za dnem. In tekom teh enajstih let nista spregovorila niti besedice, niti se nista zmenila drug za drugega.

Na Mali Strani je bilo splošno znano, kako kruto sta črtila drug drugega. Njuno sovraštvo je bilo staro in nespravljivo. Tudi vzrok je bil znan. Pravi vir vsega zla — ženska. Ljubila sta oba eno. Sprva se je nagibala h gospodu Ryšánku, ki je bil že precej dolgo samostojen trgovec, potem se je pa naenkrat premislila in pala v objem gospoda Schlegla. Morda vsled tega, ker je bil gospod Schlegel skoro deset let mlajši. Postala je gospa Schleglova.

Če bi bila gospa Schleglova res taka posebna krasotica, da bi bila opravičljiva trajna bolečina in poznejše večno samčevstvo gospoda Ryšánka — ne vem. Bila je že davno pred božjim tronom; umrla je takoj prvih šest tednov po porodu in zapustila hčerko. Morda je bila ta njena podoba. V časih, o katerih govorim, je bila gospodična Schleglova stara približno dvajset let. Poznal sem jo, ker je večkrat obiskala stotnikovo Poldinko, stanujočo eno nadstropje nad nami, ki se je na ulici pri vsakem dvajsetem koraku spodtaknila. Dejali so, da je gospodična Schleglova krasotica. Morda, toda recimo za arhitekta. Vse na svojem pravem mestu, vse na njej v najpravilnejšem razmerju in za vse si vedel zakaj. Toda za nekega, ki ni bil arhitekt — obupno. Njen obraz je bil ravnotako nezgiben, kakor fasada palače. Njeno oko se je lesketalo brez izraza kakor baš umito okno. Njena usta, sicer zala kakor drobna arabeska, so se odpirala počasi kakor vrata in ostajala tudi na stežaj odprta ali pa se ravnotako zapirala. Vrh tega ta koža, kakor bi bila baš sveže pobeljena. Mogoče, da zdaj — če še živi

— ni več tako krasna, pač pa je lepša; podrobne stavbe so lepše, kadar jih je čas že malo oglodal.

Bralec se mi smili, da mu ne morem povedati, kako sta se gospod Ryšánek in gospod Schlegel srečala pri tisti mizi v tretjem oknu. To je zakrivil kakšen prokleti slučaj, ki je hotel starcema greniti dan za dnem. Ko ju je ta neznani slučaj že enkrat posadil k eni mizi, ju je prvič pridržal na mestu najbrže njih moški ponos. Drugič sta sedla tja menda iz kljubovalnosti. Pozneje sta pa sedala v dokaz svoje neupogljive volje in da bi ljudje ne govorili. Zdaj pa je bil „pri štajnicovih“ vsak tega mnjenja, da je cela stvar za oba že vprašanje moške časti in da ne more nobeden odnehati.

Prihajala sta ob šestih, ta danes minuto prej, ta jutri. Uljudno sta pozdravila na vse strani in vsakega, le drug drugega ne. Natakár jima je odvzel poleti klobuk in palico, pozimi kosmato čepico in plašč in obesil na žebelj za njunimi sedeži. Slečeni je potem pokimal z zgornjim telesom kakor golob — stari ljudje imajo navado, da kimajo, kadar sedajo — se naslonil z eno roko na svoj mizni ogel (gospod Ryšánek torej z levo roko, gospod Schlegel z desno) in počasi sta sedla, s hrbtom proti oknu, z obrazom proti biljardu. Kadar je prišel debeli gostilničar, zmirom se smehljaajo in brbljajo, ponujat prvo pokorno prežico, je moral pri vsakem posebej potrkati na tobakiro in vedno znova pripomniti, da imamo danes lepo vreme. Sicer bi drugi ne vzel preje in bi besede preslišal. Nikdar se ni nikomur posrečilo, da bi govoril z obema naenkrat. In onadva se nista nikdar niti za mišji rep zmenila drug za drugega, kakor bi oni individuum pri mizi za drugega sploh ne eksistiral.

Natakár je postavil pred vsakega čašo piva. Čez čas — toda nikdar ne naenkrat; opazovala sta vendarle drug drugega kljub vsej brezbržnosti — sta se obrnila k mizici, privlekla iz naprsnega žepa veliko, s srebrom okovano pipo iz morske pene, iz škricev s tobakom napolnjeni mehur, nabasala, prižgala in se obrnila zopet od okna stran. Tako sta sedela po dve uri, izpila po tri čaše piva, potem pa vstala, ta danes minuto prej, ta jutri, vtaknila pipo v žep, shranila mehur, natakár ju je oblekel in oblečeni se je poslovil od vseh, le od svojega soseda ne.

Sedal sem nalašč k stranski mizi poleg peči. Tako sem videl gospodu Ryšánku in gospodu Schleglu naravnost v lice in lahko sem ju opazoval udobno in neopažen.

Gospod Ryšánek je bil trgovec s kanefasom, gospod Schlegel trgovec z železnim blagom. Zdaj sta že oba bogata hišna posestnika opustila trgovino, toda njeni obrazi so še zmirom nekako spominjali

na prejšnji posel. Obraz gospoda Ryšánka me je vedno spominjal na belo in rdeče prižasti kanefas in gospod Schlegel se mi je zdel prav tak kakor odsluženi trgovski možnar.

Gospod Ryšánek je bil večji, bolj suh in kakor so govorili, starejši. Nič več ni tičal v bogvekakoli dobri koži; večkrat je bil bolan, spodnja čeljust se je nehote že odločala in povešala. Sive oči so rabile naočnike s črnim, koščenim okvirjem. Glavo je pokrivala svetla lasulja in z ozirom na ne še čisto osivele obrvi si lahko povsem sodil, da je bil gospod Ryšánek svoje čase plavolasec. V lica je bil upadel in bled, tako bled, da je dolgi nos vsled tega karminasto zardeval. Iz istega vzroka menda se je zibala na njegovi konici kapljica, solza; pocedila se mu je naravnost iz osrčja. Kot vesten biograf moram pripomniti, da je gospod Ryšánek včasih prepozno skušal utriniti to solzo, ko je že kanila v usmiljeno naročje.

Gospod Schlegel je bil zavaljen; mislim, da ni imel vratu. Imel je bombi podobno glavo; lase močno osivele, črne; obraz — kjer obrit — tam moder, kjer gol, tam rožnat; kos sijočega mesa in pa kos teme, kakor potemnela Rembrandtova podoba.

Ta dva heroja sem odločno spoštoval, da, občudoval sem jih. Sedeča tam pri mizi, sta bila vsak dan velik boj i s trupom prepojenim molkom, z najtežjim zaničevanjem. In boj je ostajal večno neodločen. Kdo pač stopi končno na vrat premaganemu nasprotniku! Gospod Schlegel je bil fizično močnejši; vse na njem je bilo kratko in odmerjeno in kadar je spregovoril, je donelo kakor 'bom' z zvonika! Gospod Ryšánek je govoril mehko in raztegnjeno; bil je slaboten, toda molčal in sovražil je z istim junaštvom. (Dalje prih.)

Aristophanes-Dr. Fran Bradač:

Acharnjani.

Komedija.

(Dalje.)

Osmi prizor.

(Sprevod prekine zbor, ki ga ljuto napade s kamenjem. Hčerka in suženj zbežita, le Dikaiopolis ostane.)

Zbor: To je tisti, to je on!
Kamen vanj! Le po njem!
Bijte, bijte lopova!
Daj ga, daj, udari ga!

Dikaiopolis: Kaj je to, o Herakles, še lonec mi razbijete!

Zbor: Tebe bomo kamenjali, ti hudobnež, ti grdun!

Dikaiopolis: Toda, najstarejši Acharnjanov, kaj sem storil vam?

Zbor: To se upaš še vprašati, o nesramni lopov ti?
Izdajalec domovine, sklenil mir si sam brez nas
in sedaj se ne sramuješ nam pogledati v oči?

Dikaiopolis: A zakaj sem sklenil mir, tega ne veste; čujte me!

Zbor: Tebe naj poslušamo? Pod kamenjem poginil boš!

Dikaiopolis: O nikar, prijatelji! Počakajte, poslušajte!

Zbor: Ne bom čakal; ne govóri dalje praznih besedi!
Kajti bolj te še sovražim nego Kleona, ki ga
zrezal bom kar za podplate vitezom.

Načelnik zbora:

Nočem več poslušati predolgih tvojih govorov.

Ti si sklenil mir z Lakonci, jaz se bom pa maščeval.

Dikaiopolis: O Lakoncih, dragi moji, mi ne govorite zdaj,
čujte rajši, ali prav sem storil, da sem sklenil mir.

Načelnik zbora:

Ti o pravu boš govoril, ko si z njimi sklenil mir,
ki jim sveta ni beseda, ne prisega, ne oltar?

Dikaiopolis: Tudi to vem o Lakoncih, ki pestimo jih tako,
da nam niso zakrivili v s e g a zla, ki tare nas.

Načelnik zbora:

Ne vsegà, ničvredni lopov? To se drzneš trditi
nam v obraz? In potlej upaš, da ti bomo prizanesli še?

Dikaiopolis: Vsega ne in ne, vam pravim, če bi govoriti smel,
bi dokazal, da krivico delate jim tudi vi.

Načelnik zbora:

To je pa že res preveč, beseda trga mi srcé,
če sovražnike pri nas se drzneš zagovarjati.

Dikaiopolis: Če resnice ne povem in si večine ne dobim,
položim na tnaló glavo in govoril bom tako.

Načelnik zbora:

Soobčani, le čemu imamo vendar kamenje?
Dajmo, kamenjajmo ga, da bo hrbet mu kot škrlat!

Dikaiopolis: Kakšna kopa³⁴ črne jeze zopet se je vnela v vas!
Ali res, prav res me nočete poslušati, možje?

Načelnik zbora:

Ne, ne bomo tel!

Dikaiopolis: Potem mi slaba predla bo zares.

Načelnik zbora:

Rajši umrjem, kot poslušam tebe.

³⁴ Acharnjani so sloveli kot oglarji!

Dr. Metod Dolenc:

Naše vinogradništvo v luči pravne zgodovine.

II.

Obrnimo se k gospodarski strani v zgodovini vinogradništva. Prve znake za to, da je vinarstvo tvorilo važno pridobitno panogo, zasledimo za tistih časov, ko so bili Babenberžani gospodarji vzhodne marke. Pričeli so svoje gospodarstvo l. 976, izumrl pa je njihov rod l. 1246. Že iz 12. stoletja pa pozna pravna zgodovina listino iz samostana Heiligenkreuz na Nižjemavstrijskem, ki govori o „*ius montium in vinets, quod perchrecht dicunt*“; ta „*perchrecht*“ pa gotovo ni nič drugega nego naše „gorske pravice“. Zgodaj se tudi že nahaja izraz „*Bergstab*“ kot simbol vseh pravic tiste gosposke, kateri pripada neko zaključeno vinogradniško ozemlje kot fevd. Viri poznejše dobe, ki so slovenski pisani, slovenijo ta „*berstab*“ prosto z „gorsko palico“. Vinogorske pravice pa so obsegale že jako imenitne strani socialnega in pravnega življenja vseh tistih, ki so spadali pod eno gorsko palico. Niso bili to samo podložniki nevoljniki, ampak tudi prosti kmetje (svobodnjaki), da, celo duhovniki, zastopniki cerkvá, meščani in plemenitniki. Vse skupaj je vezala trdna vez skupnih interesov. Upravljali so si svoje vinogradniške zadeve samostojno, dosegli in obdržali so nekakšno avtonomijo, ki se je udeleževala na gorskih zborih. Tiste pravice, ki so se sukale okoli te avtonomije, so se zabeleževale. Iz prvotnih beležk teh pravic in pravil so bili pozneje, kakor bomo še slišali, sestavljeni sloveči gorski členi (*Bergartikel*), po slovensko „gorske bukve“, ki so obdržale svojo veljavo nad 300 let. Kar je namreč veljalo v 13. stoletju za pokrajini Avstrijsko pod in nad Anižo, vse to je prišlo po nemški gospodi in svečeništvu, ko so Habsburžani l. 1278. zavladali, tudi v slovenskih pokrajinah.

do veljave. Kajti vinarstvo se je proti koncu srednjega veka razvilo v zelo važno panogo narodnega gospodarstva in trgovskega prometa. Ločani so prevažali s tovari sladko goriško vino preko Tolminskega, a l. 1376. so si dali ljubljanski vinski trgovci potrditi pravico, da smejo z vinom trgovati osobito na Koroško, edino ena vrsta je bila izvzeta: ptujskega vina niso smeli prevažati, da bi ž njim trgovali. Te vrste kupčije so Ptujčani sami opravljali. Leto za tem je odhajal vojvoda Albreht v vojsko zoper poganke Pruse; ob razstanku so bile viteške slavnosti, a na njih so pili le Vipavčana, rebulico in ljutomersko vino. P. Suchenwirt je opisal to stvar tako-le:

„Nicht ander tranck man tzu den mal
Nur Wippacher und Rainfal
Und Luttenberger guten Wein.
Der Sach will ich getzeug sein.“²

Ti-le hrabri avstrijski vitezi so še s seboj vozili slovensko vinsko kapljico in tudi tujei so jo čislali. Otokar pl. Horneck primerja vipavsko z drugimi vini, je stavi v isto vrsto s teranom, malvazijem in muškatelem in še posebej pohvali, da greje srce in podžiga pogum.

Leta 1593. so dosegli kranjski trgovci, da so jim bile potrjene stare trgovske pravice, ki so jih uživali za vlade goriških grofov glede uvaževanja vina, žita in drugih deželnih pridelkov, a Ferdinand I. (1526 do 1564) jim je ta pota zaprl. In vendar zadene kranjske meščane v l. 1579. še vedno hud očitek, da kupujejo teran po 3 krajcarje, prodajajo pa ga po šest; dalje, da so si svoje-lastno napravili nekakšno posebno mero za vino, s katero da so celo svojega nadvojvodo samega osleparili. Verizništvo in navijanje cen pri vinu torej ni od danes... (Dalje prihodnjič.)

+

Fran Trček:

Potreba kmetijskega kredita in država.

(Konec.)

Na kak način je mogoče priti kmetu do kredita?

Cenen in dolgoročen kredit je mogoče dobiti v današnjih razmerah na dva načina, ki sta samopomoč in državna pomoč.

² „Takat niso pili drugega vina kot vino in rebulo, pa dobrega ljuto-merčana, za to hočem pač biti za pričo.“

Samoplačnik potem pride kmet do kredita, če pridno dela in varčuje ter nalaga prihranke v domačo združno hranilnico, ki si jo mora v ta namen ustanoviti. Zadruga mu prihranke tudi primerno obrestuje, tako da se stalno množe. Hrani seveda tudi doma lahko, vendar je v tem slučaju vedno v nevarnosti pred tatovi in pa obresti ne dobi.

Ustanovitev hranilnice in nalaganje prihrankov v njo je posebno važno radi tega, ker skoraj noben kmet nima stalno dovolj denarja niti za svoje potrebe, kaj šele za nalaganje v hranilnico. Včasih mu preostaja, včasih pa primanjkuje. In to se da s pomočjo hranilnice lepo izravnati. Oni, ki denar imajo, ga nalagajo, oni, ki jim manjka, si ga izposojajo. Tako si kmetje medsebojno pomagajo.

Seveda je taka idealna samopomoč le tedaj uspešna, če ima hranilnica dovolj vlog, da more zadostiti vsem potrebam za posojila. V naprednejših deželah, kjer se je razvijalo kmetijstvo pod ugodnejšimi pogoji, predvsem političnimi, in kjer so ljudje bolj pridni in varčni, so se te zadruge lepo razvile in v veliki meri zadoščajo kreditnim potrebam kmetov. Samo v Sloveniji imamo danes okrog 500 takih združnih hranilnic in posojilnic, v katerih je naloženih okrog 500 milijonov dinarjev pretežno kmetijskih prihrankov.

Vendar je vse to še veliko premalo in to posebno na našem jugu, kjer so ovirale razvoj in napredek kmetijstva tako neugodne politične razmere kakor tudi vzroki, ki smo jih navedli v zadnji številki.

Države se zavedajo, da pomanjkanje kredita silno ovira napredovanje kmetijstva. Zato mu dajejo iz državnih blagajn na razpolago večja ali manjša sredstva.

Ker je vsaka država reševala to vprašanje na drugačen način in seveda tudi z drugačnim uspehom, zato je potrebno, da si boljše ogledamo nekatere važnejše slučaje, da bomo na podlagi njih lažje presodili, kako naj se zadevo uredi pri nas.

V Franciji so prvotno ustanovili v kmetijskem ministrstvu poseben odsek za kmetijski kredit. Ta odsek je dajal kmetom posojila iz sredstev, ki jih je dala na razpolago deloma Francoska banka (= tista banka, ki izdaja denar), deloma pa država. V ta namen so ustanovili po deželi posebne konsorcije (društva), ki so posredovali za posojila med ministrstvom in kmeti. To se je slabo obneslo, ker je bilo združeno z velikimi stroški in sitnostmi ter je dolgo trajalo, predno so prošnje in

jamstvene listine preromale dolgo pot med kmetom in ministrom. Poleg tega so dajali tudi tako zvane varantne kredite t. j. posojila na skladiščna potrdila za žito, katero je moral izročiti kmet v občinsko žitnico kot zastavo (jamstvo) za posojilo. Tudi ta način se ni obnesel, ker prvič kmet z žitom ni mogel razpolagati, drugič je imel delo in stroške pri prevažanju žita in tretjič se je žito največkrat pokvarilo ali zmešalo z slabejšim. Vlada pa je stvar tudi politično zlorabljala. Dajala je posojila le svojim pristašem, če so jih bili potrebni ali ne, ali je s tem prisilil kmete, da so morali postati pristaši vladnih strank. Ker so Francozje zelo svobodni in praktični, se rajše niso posluževali državne pomoči, kakor da bi prenašali take ali slične sitnosti in zlorabljanja.

Pozneje je vlada s posebnim zakonom stvar nekoliko poenostavila in odredila ustanavljanje zadrug, v katerih so odločali tudi kmetje sami. Vendar tudi sedaj ni šlo dosti na bolje, ker si je pridržala vlada znaten upliv na zadruge in so jih vladne stranke tudi sedaj politično izkoriščale. Ustanovilo se je sicer okrog 5000 kmetijskih zadrug, ki so izrabile dobrih 450 milijonov frankov državnega denarja, kar je z ozirom na velikost države zelo malo.

V Nemčiji so ustanovili poseben zavod pod imenom „Pruska osrednja zadružna blagajna“, kateri je dala država vsega 125 milijonov mark, in pritegnila v upravo zastopnike kmetijskih zadružnih zvez. Ta blagajna daje denar zadružnim zvezam, a te ga posojajo kmetom potem samopomočnih zadrug, kakoršne so naše kmetske hranilnice in posojilnice po deželi. Država si je pridržala soupravljanje samo v centralni blagajni, razdeljevanje v krajevnih zadrugah pa je prepustila kmetom samim.

Dočim je dala manjša Francija čez 450 milijonov in uvedla napol državno zadružništvo, pa je dala Nemčija samo 125 milijonov avtonomnemu samopomočnemu zadružništvu.

In posledice? Med tem ko se je ustanovilo v Franciji komaj 5000 zadrug, katere so delale skoraj izključno le z državnim denarjem, ker jim kmetje prihrankov niso zaupali, se je ustanovilo v Nemčiji do vojne čez 36.000 zadrug, ki so imele poleg državnega denarja stotine milijonov vlog (prihrankov svojih članov-kmetov). Ne samo, da so se poslužili kmetje v Nemčiji manj državnega denarja, kar je pomenilo itak le prekladanje iz levega žepa v desni žep, ker so morali ta denar dati državi v obliki davkov, temveč se je v Nemčiji tudi zelo razvilo kmetijsko zadružništvo in varčevanje ljudstva. Tedaj dvojen uspeh.

Na Češkem pa se je kmet oskrbel s kreditom povsem samopomočnim putem. Za to se ima zahvaliti na eni strani idealnim narodnim prvoboriteljem v začetku pretečenega stoletja, v zadnjih desetletjih pa svoji politični stranki. Prvi so ga učili varčevati in ga navajali, da je oddajal del žita ob dobrih letinah v občinske žitnice in se tako oskrbel za slabe letine. Pozneje, ko so se letine izboljšale, žitnice pa napolnile, so iz skupička ustanovili „Okrajne kmetske posojilnice“, ki so dajale kmetom posojila po nizki obrestni meri in na dolge obroke. Kmetijska stranka je na eni strani z veliko vnemo pospeševala vsestranski razvoj kmetijskega združništva in pospeševala prosvetni napredek na deželi, na drugi strani pa skrbela, da se je vodilo za kmeta ugodno gospodarsko politiko. Vsled tega je na Češkem vprašanje kmetijskega kredita že zdavnaj rešeno. Češki kmetje imajo danes v svojih 7000 kmetijskih zadrugah (vseh je okrog 12.000) naloženih čez tri tisoč milijonov kron svojih prihrankov, od katerih komaj polovico porabijo za kmetijska posojila, z ostalo polovico pa financirajo elektrifikacijo podeželja in kmetijsko industrijo ter celo kupujejo državna posojila.

V Srbiji (predvojni) so se vlade že zgodaj zanimale za to vprašanje. Delovati so pričele v dveh smereh. Na eni strani so z zakonom zabranile, da se kmetje niso mogli preveč zadolževati in odtujiti vsega imetja, na drugi strani pa so delale različne, žal po večini malo uspešne poskuse, kako preskrbeti kmetom potrebnega kredita.

Zaščita kmetske posesti ali zabrana nje odtujitve je bila na mestu, dokler se kmetje, preje sužnji, niso naučili samostojno upravljati premoženja. Pozneje pa se je to izkazalo za oviro napredku, za nekak kitajski zid, ker kmetje niso mogli svobodno razpolagati z imetjem in najemati nanj posojil. Kajti predpogoj napredku je svoboda, ne samo osebna, temveč tudi gospodarska, ki daje zmožnost priti do kredita, potrebnega v gori omenjene namene.

Prva oblika kreditne pomoči so bili takozvani občinski koši, ki jih je odredil knez Miloš. Ti koši so bili nekake občinske žitnice (naturalne hranilnice), v katere so morali dajati kmetje ob dobrih letinah del žita, da so imeli prihranke za slabe letine. Pozneje je pričela dajati država kmetom posojila v denarju. Pri tem je napravila napako, ker ni kontrolirala uporabe posojil in pa, ker je določila previsoke zneske za posamezna posojila. Posledica tega je bila, da se je dajalo kredite v vsakojake namene, a ne samo

za kmetijstvo in da se je ta denar često zakvartalo, zapilo ali zašpekuliralo. Vrh tega mali kmetje niso mogli najemati visokih posojil, kakor so bila določena, vsled česar so se vrinili premožnejši ljudje, ki so najemali posojila po 6 odstotkov in posojali kmetom ta denar po 12 do 30 odstotkov. Razvilo se je tedaj oderuštvo ali „zelenaštvo“, kakor pravijo temu Srbi.

Ko se je gospodarstvo, tudi državno, bolj razvilo in ko so se izkazale navedene oblike pomoči za pogrešene, je ustanovila država takozvano „Upravo fondova“, (sedaj Državna hipotekarna banka), v kateri so se stekali v prvi vrsti razni javni fondi. „Uprava fondova“ naj bi dajala med drugim posojila tudi kmetom. Ker je bila ta ustanova v Beogradu in vsled tega preveč oddaljena od posameznih pokrajin, da bi mogla dajati posojila brez večjih potnih stroškov, poleg tega pa kontrolirati uporabo istih, so se ustanovile v posameznih okrožjih „okrožne štedionice (hranilnice)“, ki so posredovale podeljevanje posojil med centralo v Beogradu in posameznimi kmeti.

Vendar se tudi sedaj ni obrnilo dosti na bolje, ker so bile te štedionice pod prevelikim uplivom političnih uradnikov in vladnih strank in ker se tudi sedaj še vedno ni uvedlo stroge kontrole nad uporabo posojil. Dogajalo se je zopet isto kar preje. Poleg tega so strankarski uradniki in vladne stranke posojila zlorabljali v politične svrhe. Pristaši vladnih strank so dobili, kolikor so hoteli, pa če so bili kmetje ali ne in če so denar rabili ali ne. In ti so denar mirno zapravljali vedoč, da se uprava ne bo upala terjati jih za vračilo, ker se bo bala, da bi zgubila pristaše in volilce.

Edino uspešno pot je ubrala Srbija z uvedbo privatnega samopomočnega združništva, ki se je bohotno razvilo potem, ko je sprejela narodna skupščina leta 1898. za tedanje čase precej moderen združni zakon. Žal le, da država ni dala tej avtonomni združni organizaciji več kakor okrog 2 milijona dinarjev.

Iz vseh zgornjih na kratko opisanih vzgledov in vzrokov sledi dvojje: prvič, da si kmet danes ne more gospodarsko opomoči z lastnimi sredstvi in drugič, da mora sloneti pomoč na osebnem sodelovanju kmetov samih in na načelih popolne avtonomnosti in odgovornosti posojilojemalcev. Po teh načelih že dolgo vrsto let prav uspešno deluje naše lepo razvito samopomočno združništvo, vsled česar menimo, da bi bilo najbolj pametno, da država potrebna sredstva tem zadrugam, kakor je napravila to Nemčija.

Jan Dec:

Delo „Zveze kmetske mladine“ na Poljskem.

II.

Druga važna panoga dela Zveze poljske kmetske mladine je kulturno delo.

Kultura poljske inteligence in v neki meri tudi meščanska kultura kaže tu in tam pečat nekdanje poljske plemenitaške kulture. Proces izoblikovanja kulture srednjih stanov, ki izhaja iz velikih mest in središč z veleindustrijo, ki je torej lastna pretežno industrijskim krajem, se je na Poljskem začel mnogo pozneje in doslej še ni prodril na kmete. Zato je poljska vas, dasi v toku dolgih stoletij pod vplivom plemiških dvorcev in ne nedovzetna za vplive mest, pod tanko zunanjo tujo prevlaklo vendar ohranila globoke zaklade lastne, domače kulture. Ravno to dejstvo je dalo Poljski Wł. Reymonta. Ravno to dejstvo je dalo Noblovemu nagrajencu celo množino umetniških slik, ki so skoro portret pojavov poljske kmetske duše. Poljski kmet namreč tudi v resnici s svojo privrženostjo starim narodnim tradicijam, v svojih šegah in običajih, s svojo nepopisno ljubeznijo do zemlje in z neutrudnim delom na polju, ki se vrši povečini še z roko, brez pravega orodja, z nekakim svečanim obredom, nazadnje s svojim neutešnim bojem za zemljo in pomnožitev „očevine“ — spominja na orjaške poteze značaja ljudi iz davnih časov, prešinjanih z enim samim čustvom, s svojo silno, koncentrirano voljo spominja na Piasta, torej na davno preteklost svobodnih poljskih „plemen“. Zunanji pojavi tega značaja so: narodna noša, domači običaji, posebna narodna pesem, skratka, samostojno ustvarjanje na kulturnem polju.

Zajeti to kulturo in jo dalje razvijati — to je važna naloga mladega poljskega pokolenja. Zato tudi temu delu krožki posvečajo mnogo pozornosti. Prva naloga je gojenje narodne pesmi v organiziranih zborih in orkestrih. V zvezi s tem so zelo razširjena kmetska gledišča. Danes mladini ne zadoščajo več skromne poljudne igrice, pisane brez talenta, nalašč za ljudstvo. Danes išče novih poti in skuša na vaše deske postaviti velika, klasična dela, ali pa skušajo inscenirati legende, stare narodne obrede in običaje. Prilike za to je dovolj ob starodavnih šegah in zabavah kmetskega ljudstva, ki jih je v toku leta nekoliko. O Božiču igrajo ti krožki „Jaslice“, „Herodeža“, o spomladnem kresu „Kres“, po žetvi „Domlatke“ itd. Z vsemi temi šegami je v zvezi mnogo sceničnih momentov. (Podrobno bi jih lahko opisali samo v posameznih člankih, če bi kdo izmed čitateljev to želel).

Samo po sebi se razume, da je najvažnejša panoga dela teh krožkov strokovno kmetijsko delovanje. Na Poljskem moramo v tem oziru še mnogo storiti. Izven nekdanjega pruskega dela kmetiške produkcije in organizacija še nista na oni višini kakor v zapadni Evropi. Kmetijsko znanje in gospodarska okretnost malih kmetov sta še zelo slabo razvita. Zato se krožki brigajo za to, da se kmetijsko gospodarstvo splošno dvigne, pred vsem s prosvetnim delom in strokovnim poukom. Večino učencev pošiljajo v kmetijske šole, v lastnem delokrogu pa prirejajo predavanja in kurze o kmetiskem gospodarstvu, vrtnarstvu in čebelarstvu. Mladina se s posebnim zanimanjem loteva pred vsem vrtnarstva.

Poljski vasi še vedno strašno primanjkuje zemlje. Nenavadna razkasanost zemljišč je poleg tega še večkrat naravnost nepremagljiva ovira gospodarskega napredka. Najuspešnejše zdravilo zoper to bo agrarna reforma in pa počasni prehod poljskega kmetijstva k obrti in industriji. V celotni reorganizaciji gospodarstva v poljski vasi pa ne smemo prezreti pomena postranskega zaslužka, ki ga dobivajo najubožnejši sloji v domači obrti. Na tem polju pomagajo krožki na ta način, da prirejajo pletarske tečaje, tečaje za ženska ročna dela itd. Dopolnilo strokovnokmetijskega dela je priprava na sodelovanje v združnih in kmetijskih organizacijah.

Posebne dela Zveze ne bomo podrobneje opisovali, ker čakajo kmetško mladino po vseh slovanskih deželah enake naloge. Razlike so seveda tudi tu; v Češkoslovaški bo na pr. stalo v ospredju kmetijskogospodarsko delo, drugod zopet kulturnoprosvetno.

Važno bi še bilo vprašanje, koliko število poljske mladine je udeleženo pri tem delu. Osrednja Zveza kmetške mladine šteje danes 1013 šol s približno 30.000 člani. Malopoljska Zveza ima kakih 20.000 članov. Obe Zvezi delujeta sporazumno, imata ista programatična načela in korakata po isti poti k okrepitvi kmetške Poljske.

(Iz sekretarijata „Zveze slovanske kmetške omladine“.)

† Dr. Klement Jug:

O človeški vesti.

(Konec.)

Najlažje pa se človeka pripravi do tega, da presoja razna dejanja glede njih pravičnosti, ako se ga pusti, da sam v življenju doživi pravico in pretrpi krivico. To mu najboljše vtisne v dušo razliko med dobrim in slabim. Zato pa je tudi znano, da so bili vedno najpravičnejši oni ljudje, ki so v življenju veliko trpljenja prestali. Aškerc pravi:

„Le kdor okusil sam je kdaj gorje,
trpin mu, brat njegov, v srce se smili.“

Se nekaj smatram za potrebno, da pojasnim. Vera uči, da je bog dal 10 zapovedi, in da jih moramo izpolnjevati zato, ker je bog to zapovedal. Zato izgleda, kot da gre pri poslušanju vesti zgolj za pokorščino napram bogu. Potemtakem bi bilo dobro isto kot pokorščina do boga, zlo pa isto kot nepokorščina do njega. Tako naziranje ima lahko silno slabe posledice. Vzemimo, da pride kdo do prepričanja, da boga ni. Tedaj se mu tudi zruši vse, kar je bilo z vero v boga v zvezi, torej v prvi vrsti božje zapovedi in zavest, da bi bil dolžan bogu pokorščino. Če se ni v takem človeku razvila samostojna močna vest, je potem tak človek izgubljen, ker sploh nima nikake uzde več, sploh ne razlikuje več med dobrim in zlim. On misli, da mu je vse dovoljeno, ker ni boga, ki bi ga za grehe kaznoval. Taka splošna samovolja se že marsikje danes opaža (verizništvo, nezaupanje, posiljevanje, poboji itd.).

Zato moram pojasniti, da ni bog dal 10 zapovedi tako, kot ukaže gospodar svojemu hlapcu. Kar je dobro, je marveč samo na sebi dobro, in kar je zlo, je samo na sebi zlo. Dobro in zlo nista odvisna ne od boga ne od človeka, ravnotako, kot resnica. Primer: Mi vsi vemo, da je res $2 \times 2 = 4$. Smešno je trditi, da je $2 \times 2 = 4$ res zato, ker je bog ukazal to verovati. Ne. $2 \times 2 = 4$ je samoodsebe in od vsega neodvisno res. Resnica ni od nikogar postavljena, marveč je sama od sebe. Tudi če biva bog, je sam odvisen od te resnice, da biva, ni pa narobe resnica odvisna od njegove volje. $2 \times 2 = 4$ je res, pa če bog hoče, da to verujemo, ali pa ne. In enako je zločin, če kdo reveža goljufa, pa če je bog goljufanje prepovedal ali ne. Kar je prav, je prav; in kar ni prav, ni prav; pa za vsakega, in naj veruje v boga ali ne. Človek ne sme delati greha ne iz strahu pred peklom, marveč zato, ker je greh nekaj grdega, slabega, neumno je delati zlo. Človeška narava stremi po popolnosti, zato se pametni skušajo iznebiti slabih lastnosti. Kdor se pa ne skuša, je slab, je manjvreden človek. Ravnaj se po svoji pameti in vesti, ne pa po svojih nagonih, če hočeš postati več vreden, in če želiš, da se te bo prištevalo h kulturnemu človeštvu.

Iz mojih izvajanj sledi, da zamorete človeku uravnavati pravilno življenje tako vera kot vest. Vprašajmo se sedaj, kaj je boljše, ali da ljudi učimo vere, ali pa da jim vzgajamo vest? Rekel sem prej, da je današnjemu človeštvu vera brez dvoma potrebna, ker je vest množic še veliko premalo razvita, da bi mogla v toliki meri izločati zločine, kot zamore to

vera. Dobro bi bilo, ko bi se dalo oboje združiti, vero in vest. A omenil sem že, da vsaka trdna navada (in sem spada gotovo tudi vera kot trdno prepričanje) ovira vest pri pravilnem presojanju dobrega in zlega. Vendar, kolikor se vera sklada z zahtevami vesti, ji ne dela ovir, marveč sta vera in vest združljivi; le, da se gotovo pri verniku, ki se mu strogo zapoveduje vse slepo verovati in nad ničemer ne dvomiti, oz. o tem vsem sploh ne razmišljati, ne more vest tako svobodno razvijati, kot pri onem, ki je brez takih slepih prepričanj. Vest pomeni kritično presojanje in spoznavanje dobrega in zlega. Kdor pa enostavno veruje, kaj mora in česa ne sme delati, ta si ne goji kritičnih sposobnosti za samostojno spoznavanje dobrega in zlega. Vest pa je gotovo velika dobrina. Kdor ima močno razvito vest, je sposoben se vedno prav odločati. Pa ne le to. Z vestjo so se mu hkratu razvijale druge spoznavne kritične zmožnosti, t. j. on je postal razumnejši, pametnejši. V stanu je tudi na drugih poljih življenja zavzeti pravilno stališče. Skratka: on je postal zrel za življenje, samostojen človek, boljši od vseh, ki morajo biti od drugih vođeni. Njegova duševnost je že visoko razvita, sme se smatrati za kulturnega človeka.

Kako torej najti pravo srednjo pot, ko niso vsi ljudje tako nadarjeni, da bi se jim moglo v zadostni meri vzgojiti vest, in so potrebni vere, na drugi strani pa je škoda, da se ne dela kritičnih onih ljudi, ki bi se jim mogla vest razviti? Ta srednja pot bi bila sledeča. Ker se vera v glavnem ujema z vestjo, je z vestjo združljiva, če se odpove zahtevi, da mora vernik d o g m e brez vsakega razmišljanja smatrati za resnične, marveč bi narobe vernike še sama navajala k samostojnemu presojanju dobrega in zlega, po metodi, ki bi jo od znanosti dobila. Posebno bi bilo dobro, da bi vera prevzela odgojo vesti v človeku zato, ker bi vera varovala človeka pred krivičnimi dejanji v oni srednji dobi razvoja, ko bi bila vest še premalo razvita, da bi se mogla izogniti zmotam. Ko in kolikor bi pa bila vest posameznika že v zadostni meri razvita, bi ga vera ne smela več brezpogojno vklepati v ostale svoje dogme, marveč bi ga morala prepustiti lastnemu kritičnemu razumu in vesti. Tako bi imel vsak človek bodisi vero ali pa vest za svojega dobrega vodnika skozi življenje, kar bi pač bolj potreboval, oz. za kar bi bil nadarjen. Vpliv ljudi z močno razvito vestjo na druge ljudi bi bil jako blagodejen.

Da si laže zapomnite, hočem ponoviti glavne rezultate:

1. Vest je ono čustvo, ki služi človeku kot spoznavno sredstvo za spoznavanje dobrega in zlega, t. j. pravilnosti in nepravilnosti dejanj.

2. Človeška družba ne more obstojati brez pravilnega življenja posameznikov. Pravilne volje pa ne določa človeku le vest, marveč tudi trdna vera, če je vera v skladu z vestjo. In ker si ne morejo razviti vsi ljudje močne vesti, sledi, da je vera potrebna vsem onim, ki niso v stanu samostojno spoznavati dobro in zlo, in se po tem ravnati. In takih je bilo, je in bo vedno absolutna večina.

3. Vest se tako pri posamezniku kot splošno pri človeštvu le polagoma razvija in nadomešča s spoznanji prejšnja slepa prepričanja drugo za drugim. Življenje po vesti in znanost se izmed vseh človeških sposobnosti zadnji razvijeta, ker tvorita višek človeškega kulturnega razvoja.

4. Vest ni umetno vcepljena ljudem, marveč nekaj naravnega, prirojenega, kot razum, le da potrebuje kot vsaka duševna zmožnost gotovo dobo za svoj razvoj. Vcepljena morejo biti le posamezna prepričanja.

5. Vest ne uči tega tako, drugega pa drugače, marveč vse ljudi enako, kot razum. Do različnih rezultatov se pride le, če je vest (kot razum) pod zmotnimi vplivi navad, želj, sugestije ali nevednosti v dotični stvari. Če se izloči te vplive, se pride vedno do resnice, ki je le ena za vse ljudi. Nepristransko, stvarno razmišljanje vede k sigurnemu spoznanju dobrega in zlega. Čim večkrat človek razmišlja, tem več sposobnosti si za to nabere, in tem lažje pride do spoznanja.

6. Ljudje „brez vesti“ so oni, ki se jim je sposobnost spoznavanja dobrega in hudega premalo ali pa sploh nič razvila. Vest se človeku razvije s tem, da se mu da priliko spoznavati pravico in krivico. To se doseže najlažje s tem, da človek sam na sebi izkusi pravico in pretrpi krivico. Najpravičnejši so oni, ki so veliko pretrpeli. Zato ni dobro imeti mladeniče vedno doma, kjer ničesar ne izkusijo. Ven, v svet in življenje z njimi, da dozoriyo.

7. Dobro in slabo ni bog postavil kot ukaz nam ljudem, marveč dobro in slabo sta — kot resnica — od boga neodvisna. Dejanje je samonasebi dobro ali slabo, pa če ga bog zapoveduje ali ne. Človek delaj dobro ne radi nebes, in ogibaj se zlega ne radi pekla, marveč radi dobrega in zlega samega. Pametno se je ravnati po vesti. Zato naj oni, ki hoče biti zrel človek, vreden človek, kulturn človek, dela dobro in prezira zlo, kot mu svetuje lastna vest.

8. Vera je z vestjo združljiva, če se odpove zahtevi, da vernik ne sme dvomiti in razmišljati o njenih dogmah. Vera bi morala še sama navajati vernike k samostojnemu spoznavanju vsega, kar jih uči. Ker so oni, ki jim je vest komaj napol razvita, v veliki nevarnosti pred zmotami, bi bilo dobro, da prevzame vera odgojo vesti človeštva, ker jih tako zavaruje v dobi polovičnega razvoja vesti pred napakami. One pa, ki bi vera spoznala, da so po vesti že docela razviti, bi jih morala sama oprostiti in prepustiti lastnemu razumu in vesti. Ti samostojni, močni ljudje bi imeli velik in blagodejen vpliv na človeštvo.

K. Kraepelin-S. Brodar:

Po gozdu in polju.

(Dalje.)

DRUGI IZPREHOD.

Stanko: Kako vse drugačna je zimska pokrajina! Kajne, oče, tale travnik na desni od ceste je radi svoje razsežne zasnežene površine skoro kakor veliko zamrzlo jezero, ki ga pokriva ledena skorja.

Dr. Erjavec: Gotovo, Stanko! In tile grički tam na levi se nam dozdevajo tudi brez bujne fantazije kakor velikani, pokriti z večnim snegom.

Branko: Na visokih gorah torej ni dosti drugače?

Dr. Erjavec: Skoro bi rekel, da ne. Zasnežena pokrajina nas namreč moti, da izgubimo v njej pravo merilo za višino, v kateri se nahajamo, in ne moremo oceniti, ali smo 100, ali morda 3000 m nad morsko gladino. Najbolj sem občutil to prav v planinah. V poletnih mesecih smo vajeni, da vidimo sneg le v višinah nad 2—3000 metrov. Zato smo takoj v zadregi, ako zapade lepega dne nov sneg in hočemo določiti višino obdajajočih nas gora. Prej neopaženi, daleč pod ločnico večnega snega ležeči griči se nam zazde naenkrat mogočni snežni velikani.

Branko: Večkrat sem že čital, da občuti človek na visokih gorah med večnim ledom in snegom zlasti neizmerno samoto in zapuščenost, ki vladata tam gori. Ali zdi se mi, da takale zasnežena pokrajina ne zaostaja kar se tiče osamelosti prav nič za visokimi gorami. Ako ne bi bilo tamle spredaj zelenega smrečja, bi si v resnici težko predstavljal kaj bolj zapuščenega, kakor je ta bela ravan, iz katere gleda le semtertja kaka krtina, ali golo grmičje. Nobene cvetlice nikjer, ne zelenega lista, niti pisanega metulja. Samo tu in tam kak ptiček, ki žalostno cvrči v grmovju, ali pa trudoma išče ovsenih zrn med konjskimi odpadki na cesti.

RAZGLEDI

Organizacija.

Naš letošnji kongres. Glasom sklepa glavnega odbora „Zveze društev kmetjskih fantov in deklet“ v Ljubljani se vrši naš letošnji kongres dne 8. septembra na Bledu. — Uredništvo „Grude“ še ni prejelo natančnega sporeda in vseh potrebnih navodil za kongres, zato bo vse to priobčilo v prihodnji številki, na kar svoje čitatelje, predvsem pa društva kmetjskih fantov in deklet, že danes opozarjamo. Vsa društva morajo takoj začeti s pripravami za čim številnejšo udeležbo

svojih članov. V onih krajih, kjer društvo še ne obstoja, pač pa so razmere ugodne in morebitne priprave že v teku, naj se ustanovitev društva pospeši. Naš kongres nam mora dati novih smernic in zdrave pobude za naše delo, obenem pa mora biti jasen dokaz naše delavnosti in naše moči. Zato je dolžnost vsakega pravega kmečkega fanta in vsakega kmečkega dekleta, da pohiti 8. septembra na Bled. Kmetjska mladina! Pokaži, da ljubiš svoj kmetjski rod in svojo rodno grudo, da si voljna za njo delati in tudi trpeti, da pa nisi nikdar in pod nobenim pogojem pripravljena dedščine svojih prednikov onečastiti in prodati! Pokaži se vredna svojih slovenskih očetov in mater, ki so v ljubezni do svoje zemlje živeli in umrli! — Vsa potrebna navodila in pojasnila se dobe pri „Zvezi društev kmetjskih fantov in deklet“ v Ljubljani, Kolodvorska ulica št. 7.

Konferenca predsedstva „Zveze slovenske zemljedelske omladine“ v Varšavi. V dnevih mednarodnega zemljedelskega kongresa, ki se je vršil od 21. do 24. junija t. l. v Varšavi, je zborovalo v centrali C. Z. K. R. pod vodstvom predsednika Ursini-ja predsedstvo „Zveze slovenske zemljedelske omladine“.

Prisotni so še bili tovariši: Černošorsky (Čeh), Račič (Jugoslovan), Veljev (Bolgar), gen. sekretar Zalenski in Olevinski (Poljaka), kot gostje pa Dec, Horak in Grubič. — Po prečitaniu protokola zadnje seje je imel gen. sekretar Z. S. Z. O. referat o delu glavnega biroja za preteklo obdobje. Iz zelo obširne in stvarne debate je izšla cela vrsta novih pobud in konkretnih predlogov, stremeljih po zbližanju Slovanstva. Poleg važnih organizacijskih in programskih vprašanj se je podrobno razpravljalo tudi o sedanjem stanju slovanskega in mednarodnega kmetjskega pokreta sploh in zavzelo, zlasti napram bolgarskim razmeram, katerim se je posvetila posebna pozornost, konkretno stališče.

Med drugim je bil odobren program I. slovanskega idejno-agrarnega znanstvenega seminarja, ki se bo prirejal vsako leto po raznih slovanskih državah in bo postal stalni študijski institut za organizacijo, na katerem bodo predavali poleg odličnih voditeljev agrarnih strank — znanstveniki in strokovnjaki vseh slovanskih narodov. Prvi seminar se izvede v prosincu prihodnjega leta; deloval bo mesečno in sicer deloma v

Pragi (agrarizem z gospodarskega gledišča), deloma v Krakovu (agrarizem s kulturnega gledišča). — Za korespondenčno-brzojavno označko Z. S. Z. O. se je sprejelo geslo: „Agroslave“.

Člani predsedstva so se oficijelno udeležili otvoritve velikega zborovanja poljske kmetijske omladine, dalje mednarodnega zemljedeljskega kongresa, udeleževali so se dela v raznih komisijah ter bili pozvani v avdijenco k predsedniku poljske republike g. Wojciechowskemu in kmetijskemu ministru g. Janickemu. — Ob zaključku zborovanja je konstatiral predsednik Ursini ob soglasnem pritrdjevanju vseh navzočih članov predsedstva, da zbližanje organizacij, včlanjenih v „Zvezi slovanske zemljedeljske omladine“, zelo povoljno napreduje in da je že prekoračilo vsa pričakovanja lanskega kongresa v Ljubljani. Obenem je poudaril, da je „Zveza slovanske zemljedeljske omladine“ v veliki meri pripomogla do sporazuma med češkoslovaško in poljsko republiko.

Želimlje. Nekaj let pred vojno, za časa svojega župnikovanja pri nas, je g. župnik in pisatelj Finžgar, katerega se vsi, posebno mi nekdanji njegovi učenci hvaležno spominjamo, ustanovil v Želimljah izobraževalno društvo „Luč“. Društvo je pod spretnim in energičnim vodstvom g. župnika lepo napredovalo. Gojilo se je petje, prirejalo zanimiva predavanja in pridno čitalo knjige, katerih je imela društvena knjižnica lepo število. Lepo je bilo takrat. Na žalost je odšel pastir in ovce so se razkropile. Brez olja — voditelja — je svetla, veliko obetajoča „Luč“ ugasnila. Zasejano seme pa ni segnilo. Dasiravno smo vedno bolj hrepeneli po izobraževanju, posebno mladina, ni bilo mogoče vsled dolgotrajne vojne in ker nismo imeli nobenega požrtvovalnega in zmožnega voditelja, pričeti z delom. Lani, meseca decembra pa smo ustanovili „Društvo kmetijskih fantov in deklet“. Pristopilo je takoj precej članov in članic in njih število pola-

goma kljub rovarjenju nekaterih, ki so in deloma še nasprotujejo društvu iz osebnih ali strankarskih razlogov, stalno narašča. Društvo se lepo razvija. Duševni vodja mu je tuk. g. nadučitelj Flajs, ki žrtvuje mnogo truda in časa v proslah društva. Imamo v najemu malo hišico, katero smo po možnosti primerno opremili in nam — dasi skromna — dobro služi za društvene prostore. V njej se shajamo k sejam, članskim sestankom in predavanjem, katerih smo imeli že več. Gojimo tudi narodno pesem in pod vodstvom g. naduč. vzdržujemo tudi cerkveno petje. — Ker smatramo, da je velikega vzgojnega pomena in pa, da dobimo sredstev za nadaljno delovanje, smo vprizorili dne 19. aprila t. l. šalorigri „Nemški ne znajo“ in „Čašica kave“ s petjem in srečofovom. Prireditve je vsestransko dobro uspela. Obisk nepričakovano velik in temu primeren tudi gmotni in moralni uspeh. Nasprotniki so presenečeni in z zavistjo celo v nam nasprotnem časopisju skušajo škodovati društvu in nas omalovaževati. Slišali so se glasovi: saj je prvič in zadnjič. Pripomnim naj še, da smo morali večer pred prireditvijo stražiti celo noč oder, ker se nam je grozilo, da nam razrežejo kulise. Ni se jim posrečilo. — Opogumljeni nad prvim uspehom smo se znova lotili dela. Na Binkoštni ponedeljek se je zopet in sicer prav dobro igralo „V Ljubljano jo dajmo“ z nekaterimi pevskeimi točkami. Tudi tokrat smo bili dobro obiskani. Mnogostranski želji, da naj igro prihodnjo nedeljo ponovimo, vsled tehničnih ovir nismo mogli ugoditi. Obakrat nam je namreč za prireditve brezplačno odstopil v uporabo nam jako naklonjeni g. Perčič svoj kozolec, katerega se nam je precej dobro posrečilo preurediti v dvorano. Ker mora naša „dvorana“ poleti služiti svojemu pravemu namenu, nam seveda ni mogoče v tem času uprizarjati iger. — Po tej drugi dobro uspehi prireditvi so naši neprijatelji utihnili, prejšnji malo-

dušneži so začeli pristopati k društvu — zmagali smo! Težak začetek, brez sredstev, prostorov, odra, kulis, poleg tega pa vse polno drugih ovir. Vse to je v kratkem času premagala dobra volja in resno delo. Nabavili smo si nekaj inventarja, knjig, naročili nekaj časopisov in pokrili vse stroške prireditve. Tudi „Zvezi“ smo poslali skromen prispevek in še imamo nekaj za suhe dni. — Da jih pri koristnem delu podpremo in se od njih — izkušenejših — česa naučimo, smo obiskali prireditve „Sokola“ na Igu in Izobraževalnega društva na Turjaku. Radi preoblega dela v poletju nam ni mogoče napredovati kot bi želeli. Zato pa bomo pričeli v jeseni z svežimi močmi. V načrtu imamo poleg drugega za

dekleta gospodinjski tečaj in za fante nekaj gospodarskih predavanj, kar bo vsem v veliko korist. Končno se zahvaljujemo vsem podpornikom in prijateljem za dosedanje naklonjenosti in jih prosimo še nadaljne naklonjenosti. Fante in dekleta, ki še niso člani društva, vse brez razlike vabimo k pristopu. Sloga jači, nesloga tlači! Bratskim že obstoječim in snujočim se društvom pa kličemo: Pogum! V delu je rešitev! Zdravo! K.

Vsem društvom kmetijskih fantov in deklet! Prejeli smo večjo množino naših društvenih znakov: štiriperesna deteljica. Znaki, ki so zelo dobro in okusno izdelani, se dobijo pri „Zvezi društev kmetijskih fantov in deklet“ v Ljubljani. Segajte pridno po njih!

Po svetu.

Mednarodni zemljedeljski kongres v Varšavi. Dne 21. junija t. l. se je slavnostno otvoril 12. mednarodni zemljedeljski kongres. Otvoritvi so prisostvovali med drugimi predsednik poljske republike Wojciechowski, poljski kmetijski minister Janicki, češkoslovaški kmetijski minister dr. Hodža in avstrijski kmetijski minister Buchinger. Dalje so bili navzoči: predsednika poslanske zbornice in senata, številni zastopniki kmetijskih krogov, uradov, inozemske delegacije, zastopniki tiska itd. V imenu mednarodne zemljedeljske komisije je pozdravil člane kongresa markyz de Vogue (Francoz). Predsedstvo je bilo sestavljeno sledeče: častno predsedstvo minister Janicki in markyz de Vogue; člana predsedstva ministra dr. Hodža in Buchinger.

Ni naš namen, v tej kratki notici pojasnjevati velikanski pomen teh kon-

gresov za napredek kmetijstva po vsem širnem svetu. O tem bomo še priobčili obširno razpravo. Hočemo samo povdariti svojo nevoljo radi neudeležbe naših kmetijskih faktorjev. Res ne vemo, ali je zanje tak svetovni kmetijski kongres „preneznaten“, da ga prezrejo, ali pa so tako zelo „kmetijski“, da jih tak kongres ne zanima. Ni čudo, da nas potem smatrajo za zaostale Balkance. — Naša država je poljedelska in tega si morajo biti svesti vsi, ki hočejo igrati v njej vodilno vlogo, tembolj še oni, ki hočejo voditi naše kmetijstvo. Naš kmetijski narod mora stopati v isti vrsti z drugimi kulturnimi narodi in skupno z njimi večati napredek celokupnega človeštva. Kdor zakrivi, da naš narod ne vrši tega svojega zgodovinskega poslanstva, je njegova izdajica, ki zasluži narodovo prokletstvo. To ga bo tudi prej ali slej zadelo.

Prosveta.

Pet let ginekologije in porodništva. Poroča prof. dr. Alojz Zalokar, ravnatelj Bolnice za ženske bolezni v Ljubljani.

Cena Din 60, s poštnino vred Din 61.50. Knjiga je namenjena predvsem strokovnim zdravniškim krogom, katere bo za-

nimalo notranje strokovno delo, izvršeno v prvem petletju imenovanega zavoda. Zanimiva pa je tudi za ono našo javnost, katero zanima zdravstveni napredek zadnjih petih let in ki se peča z javnozdravstvenimi vprašanji. Knjiga prinaša šest slik iz bolnice, osem statističnih diagramov in večje število preglednih tabel in podaja v dvanajstih poglavjih točen pregled ginekološkega in porodniškega dela v povojni dobi.

„Mladina“, dijaška revija v Ljubljani, je zaključila svoj I. letnik. Tekom

svojega kratkega obstoja se je povzpela tako visoko, da prednjači vsem našim res dijaškim listom. Svojo zadnjo številko je posvetila skoro izključno informativnim člankom, namenjenim abiturientom. Pri tem so sodelovali naši najboljši strokovnjaki, univerzitetni in srednješolski profesorji, inženirji itd. Prihodnje leto bo to še izpopolnila. Razen tega ima zelo zanimive in poučne rubrike, kakor na pr. šport, fotošport, šah itd. — Za dijake znaša letna naročnina 20 Din, za nedijake 30 Din. — Priporočamo.

Listnica uredništva.

Vsled trajne bolehnosti in preoblenosti urednika gosp. Ivana Albrehta morala se je izvršiti v uredništvu spre-

membra. Delo je prevzel začasno uredniški odbor, ki se bo potrudil, da ustreže željam naročnikov.

Dvounmo. Mali Francek je videl, kako pošiljajo starši svojim znancom čestitke: „veselo velikonoč“, „srečno novo leto“ itd. Ko se je približal praznik vnebohoda, je vzel Francek posetnico in napisal svoji prateti: „Draga tetka! Želim Vam vesel vnebohod!“

Dva žida gresta zvečer po mestu. V daljavi se sliši lajanje psa.

— Pojdi, gremo drugod.

— Zakaj pa?

— Ali ne slišiš psa? Gotovo je razdražen in grize.

— Ta že ne. Ali ne veš, da pes, ki laja, ne grize?

— To veš ti, ampak on tega ne ve.

Noče na deželo. Pepček je slišal, da letos ne gredo na letovišče v gorovje, temveč na deželo med kmete. Takoj se

je spustil v tak jok, da ga ni bilo mogoče potolažiti. Šele po dolgem prigo-varjanju je zaupal svoji mami, zakaj se mu noče na kmete: „Jaz vem, da na deželi mlatijo s stroji, a jaz imam že dovolj, če me atek namlati z roko!“

Slaba vest. V vinarni sedita dva odvetnika in živahno razpravljata o nekem procesu. Naenkrat zakliče eden izmed njiju: „Natakar, prinesite mi kazenski zakonik!“ Čez trenotek se natakar vrne in zašepeta odvetniku na uho: „Gospodar vam sporoča, da vam ni treba plačati vina.“

Zakaj ga je odklonila. „Ali bi me poročil tudi tedaj, če ne bi imela nobene premoženja?“ — „Na vsak način.“ — „Potem vam moram dati košarico, ker tako nepraktičnega človeka ne morem vzeti za moža.“

Josip Petelinc

Ljubljana, Sv. Petra nasip 7
blizu Prešernovega spomenika za vodo

Najcenejši nakup

najboljših šivalnih strojev „GRITZNER“

za rodbinsko in obrtno rabo, nadalje nogavic, žepnih robcev, otroških majc, brisalk, kloba, belega in rujava platna, šifona, kravati, žlic, vilic, raznih gumbov, sprehajalnih palic, nahrbtnikov, potrebščin za šivilje, krojače, čevljarje, sedlarje in brivce, škarje za krojače, šivilje in za obrezovanje trti. Cepilne nože. Vse na veliko in malo.

Priporočamo vsem rodbinam

Kolinsko cikorijo

izvrsten pridatek za kavo

HOTEL „LLOYD“, LJUBLJANA, SV. PETRA CESTA

Prenočišča z zračnimi sobami. o Izvrstna kuhinja z mrazili in gorilnimi jedili. o Poleti krasen senčnat vrt o Točna postrežba. o o o o o o o Sprejemajo se tudi učenke v kuhinjo.

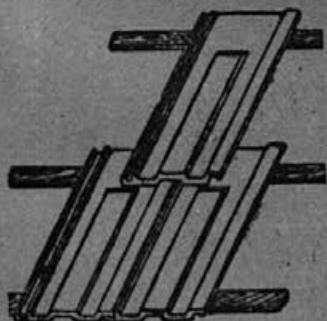
MARIJA TAUSES, lastnica hotela Lloyd

Združene opekarne d. d.

Ljubljana, Miklošičeva cesta 12

preje

Vidic-Knez tovarne na Viču in Brdu.

nudijo v poljubni množini — takoj dobavno — najboljše preizkušene modele strešnikov z eno ali dvema zareza kakor tudi bobrovcev (biber) in zidne opeke. — Na željo se pošlje takoj popis in ponudba!

Tiskarski in litografični umet. zavod

J. BLASNIKA NASL.

☐☐ Ljubljana, Breg št. 12. ☐☐

Izvršitev vsakovrstnih tiskovin od enostavne do najfinejše opreme.

Knjigotisk.

Kamenotisk.

Offsettisk.

„EKONOM“

**osrednja
gospodarska zadruga v Ljubljani
Kolodvorska ulica št. 7**

.....
**Ima po najnižjih cenah v zalogi
deželne pridelke, krmila,
specerijsko blago
kakor sladkor
v sipl in v
kockah,
petrolej,
kavo, olje,
riž ter razne
vrste prvovrstnega
mila za pranje in ostale
v to stroko spadajoče predmete.**
.....

**Velika zaloga vseh vrst umetnih
gnojil, modre galice, prvovrstne
strešne opeke in najboljšega
splitskega portland cementa
„SALONA“ (TOUR).**